

ZAMONAVIY KLASSIK VOLEYBOL TARAQQIYOTI

Matniyozov Umid Olimboy o'g'li

Mirzo Uluġbek nomidagi Őzbekiston Milliy universiteti Taekvondo va sport faoliyati fakulteti, sport menejmenti kafedrasi stajyor ōqituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11114893>

Annotatsiya – Ushbu maqolada zamonaviy klassik voleybol sporti taraqqiyotining o'yin taktikasi, mashg'ulotlar turi, texnikasi va bugungi kundagi taraqqiyoti haqida ilmiy fikrlar tadqiq etiladi.

Kalit so'zlar – Voleybol, klassik, taktika, jamoa, mashg'ulot, raqobat, sport, musobaqa, texnika, taraqqiyot, o'yin, malaka, kombinatsiya, tezlik, maydon, guruh.

Abstract - This article explores the scientific opinions about the game tactics, training type, technique and development of the modern classical volleyball sport.

Keywords - Volleyball, classic, tactics, team, training, competition, sport, competition, technique, development, game, skill, combination, speed, field, group.

Аннотация - В данной статье исследуются научные взгляды на тактику игры, виды тренировок, технику и развитие современного классического волейбола.

Ключевые слова - Волейбол, классический, тактика, команда, тренировка, соревнование, вид спорта, соревнование, техника, развитие, игра, мастерство, комбинация, скорость, поле, группа.

Ma'lumki, yuksak natijalar sari keskinlashib borayotgan raqobatli musoboqalar yuklamalarini bezarar o'zlashtirish proporcional shakllangan jismoniy va psixofunksional imkoniyatlar bilan bog'liqdir. Sir emaski, bunday ko'nikmalar muntazamlilik, uzluksizlik, mutanosiblik, mukammallik va ilmiylik prinsiplariga asoslangan mashg'ulotlar evaziga shakllanishi mumkin. To'g'ri, yildan-yilga sportchilar yoshi ulg'ayib, imkoniyatlari shakllangan sari yuklamalar hajmi va shiddati «to'lqinsimon» tartibda oshira borilishi lozimligi mutaxassislar tomonidan isbotlab berilgan (V.P. Filin, 1995; L.P. Matveyev, 1999; V.N. Platonov, 2004; L.P. Volkov, 2002; J.K. Xoldorov, V.S. Kuznetsov, 2008; M.A. Godik, 2006; Yu.M. Yunusova, 2005). Lekin ushbu jarayonni samarali tashkil qilish, birinchidan, dam olish — ish qobiliyatini tiklash, sifatli ovqatlanish, jismoniy va psixofunksional imkoniyatlarni ta'minlovchi energitik potensial miqdorini oshirish bilan bog'liq bo'lsa, ikkinchidan, ijrochilik mahoratiga jalb qilingan harakat zaxiralari doirasini kengaytirish choralari aniqlash va amaliyotga joriy etish bilan asoslanishi darkor. Bugungi sport amaliyotida ikkinchi chora-tadbir, ya'ni harakat zaxiralarini aniqlash va ulardan unumli foydalanish o'fta zarur ehtiyojga aylanib bormoqda.

Zamonaviy klassik voleybol XX asr oxirlari va XXI asrdan boshlab o'zining tabiiy taraqqiyoti tufayli hamda musobaqa qoidalarining keskin o'zgarishi evaziga yangicha mazmunga ega bo'ldi. o'yin qoidalarining tubdan o'zgarishi nafaqat g'oliblikka da'vogar jamoalar raqobati bilan belgilanadi, balki ma'lum darajada

bozor munosabatlariga ham bog'liqdir.

Ma'lumki, yirik nufuzli musobaqalarni (Jahon, Osiyo chempionatlari, Olimpiada, Osiyo o'yinlari hamda boshqa yuqori reytingli xalqaro tumirlar, Kubok musobaqalari) o'tkazishda ko'plab teleradiokompaniyalar, jumalistlar ushbu musobaqalami teletranslatiya qilish, reportajlar olib borish uchun maxsus akkreditsion talablarni qondirishlari lozim. Agar qayd etilgan musobaqalarda o'yin shiddati sust bo'lsa, «kuchli» zarbalar tufayli ochkolar tez-tez olinsa-yu, uzluksiz jarayon tez-tez uzilib, to'xtash holatlari ko'p bo'lsa, musobaqaga bo'lgan qiziqish so'na boshlaydi, akkreditsiya bozori chegaralanadi, tomoshabinlar doixasi toraya boshlaydi. Aynan shunday holatlar 1996—98-yillaigacha davom etgan. Chunki eski qoidalariga muvofiq himoya zonalarida joylashgan «kuchli» hujumchilar hujum va yon chiziqlarini bosmasdan, shiddat bilan sakrab 4 - yoki 2-zonalardan zaibaberishnatijasida ochko «ishlaganlar». Tananing oyoq va bel qismlarigacha to'p tegsa, o'yin to'xtatilgan. To'p maydondan uzoqqa tushsa, vaqt ketgan, boshqa to'p bilan o'ynash taqiqlangan, to'p kiritish «yo'qotilsa», raqib jamoaga ochko berilmagan, kiritilgan to'p to'iga tegib o'tsa, o'yin to'xtatilar edi va hokazo. Bunday vaziyatlar o'yinning tez-tez «to'xtab» qolishiga sabab bo'lib kelgan.

Bugungi voleybol qoidalaridagi ko'plab prinsipial o'zgarishlar evaziga bunday «to'xtash» holatlariga barham berildi. Jumladan, o'yin 3 ta to'p (bir to'p o'yinda, 2 ta to'p zaxirada) «ishtirokida» o'tkaziladigan bo'ldi. Yon chiziq bilan hujum o'yinchi o'yinchi kesishgan joyidan maydon tashqarisi tomon 1,75 m kesim chiziqlar buni chegaralandi. Tananing istalgan qismi bilan to'pni o'ynashga ruxsat etildi. o'yin «tay-breyk» tarzida amalga oshirilishi yo'lga qo'yildi, ya'ni to'p kiritish «yo'qotilganda» ham raqib jamoaga ochko berilishi joriy etildi. «Birinchi» to'pni qabul qilish yoki uzatishga doir qoidaning «kuchi» keskin yumshatildi, kiritilgan to'p to'rga tegib o'tsa, «to'g'ri» deb baholanadigan bo'ldi.

Musobaqa qoidalarining bunday o'zgarishi o'yin shiddatini keskin jadallashtirdi, o'yinchilar faolligini oshirdi, tomoshabinlar qiziqishini kuchaytirdi. Shuni ta'kidlash joizki, musobaqa qoidalarining tubdan o'zgarishlar o'yin mazmunini yanada boyitdi, o'yin usullarining tamomila yangi avlodlari vujudga kelishiga asos bo'ldi. Jumladan, himoya zonalaridan zarba berish diagonal sakrash sifatini o'zlashtirish zarurligiga e'tibor qaratdi, «libero» o'yinchisining ta'sis etilishi himoyani yanada kuchaytirdi, yugurib kelib sakrab to'p kiritish hujumkorlik sur'atini oshirdi va hokazo. Ushbu o'zgarishlar natijasida vujudga kelgan yangi o'yin elementlari, maxsus sifatlar, harakat usullari o'quv-trenirovka mashg'ulotlari mazmuniga yangicha yondoshish, tarkibiga yangi mashqlarni kiritish va mashg'ulot-musobaqa birligini ta'minlash muhimligini belgilaydi.

Bunday zaruriyat so'nggi yillarda olingan rasmiy ma'lumotlarga asoslanadi. Chunonchi, O'zbekiston voleybol Federatsiyasi ekspertlari tomonidan o'tkazilgan ilmiy kuzatuvlar natijalariga ko'ra, zamonaviy voleybol borgan sari o'yin mazmuni jihatidan yangicha texnik usullar, taktik xususiyat va «eskicha» voleyboldan tubdan farq qiluvchi texnik-taktik yo'nalishlar hisobiga o'zgarib bormoqda. Yugurib kelib sakrab katta «portlovchi-inersion kuch» bilan to'p kiritish usulining keng joriy etilishi to'pni samarali qabul qilish imkoniyatini keskin chegaralab qo'ydi. Bu esa raqib jamoaning maqsadli hujum uyushtirish unumdorligini tushirib yubordi. Birinchi «to'pni» qabul qilish va uzatish

usullariga qoidaning deyarli qoʻllanilmasligi oʻrtacha shiddatda kiritilgan yoki zarba berilgan toʻpni yuqoridan ikki qoʻllab qabul qilish hamda uzatish usullarini ommalashtirib bormoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Мирзиёев Ш.М. Бую к келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга курашимиз. — Тошкент «Узбекистан» НМИУ, 2017. — 48 б.
2. Мирзиёев Ш.М. Ташададий таʼлил, катий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик — дар бир раʼбар фаолиятининг кундалик кридаси булиши керак. Мамлакатимизни 2016 йилда ижтимоий-иктисодий ривожлантиришнинг асосий я кун л ар и ва 2017 йилга мулжалланган иқтисодий дастурнинг энг муим устувор йуналишпарига багашланган Вазирлар макамасининг кенгайтирилган мажлис идаги маъруза, 2017 йил 14 январь. — Т.: «Узбекистан», 2017. — 104 б.
3. Мирзиёев Ш.М. Кднун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш — юрт таравдиёти ва халқ, фаровонлигининг гарови. Узбекистон Республикаси Конституцияси кабул килинга ни нинг 24 йиллигига багишланган тантанали маросимдаги маъруза. 2016 йил 7 декабрь. Тошкент: «Узбекистан» НМИУ, 2017. — 48 б.
4. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Узбекистан давлатини биргаликда барпо эташимиз. Узбекистан Республикаси Президент лавозимига киришиш тантанали маросимига багишланган Олий Мажлис палаталарининг кушма мажлисидаги нутқ, — Т.: «Узбекистон» НМИУ, 2016. - 56 б.
5. «Жисмоний тарбия ва спорт туррисида»ги Крнун. // Узбекистон Республикаси К, онунига узгартириш ва кушимчалар киритиш хақда/ Узбекистон Республикаси К, онуни. «Халқ, сузи» газетаси, 2015 йил 5 сентябрь, №174, — б 1-4.
- 6 . Узбекистон Республикаси биринчи Президентининг «Узбекистон Болалар спортини ривожлантириш жамгармаси фаолиятини такомил- лаштириш чора- тадбирлари тугрисида»ги 29 август 2004 йил «3481 Фармони.
7. Узбекистон Республикаси «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури». «Маърифат» газетаси. 1 апрель 1998 йил.
- 8 . Узбекистон Республикаси Вазирлар Мадкамасининг «Узбекистонда жисмоний тарбия ва спортни янада ривожлантириш чора-тадбирлари т>трисида»ги Кдрори. 29 май 1999 йил.
9. «Узбекистон Болалар спортини ривожлантириш жамгармаси фаолиятини ташкил этиш тугрисида». Вазирлар Мах, камасининг 31 октябр 2002 йил №374 К, арори.
10. Айрапет ьянц Л.Р. Волейбол. //У ч ебн ик для высших учебных заведений. Т.: Zar qalam. 2006. — 240 с.
11. Б еляев А .В . Обучение технике игры в волейбол и её совершенствование. // Методическое пособие. Олимпия. Человек. — М.: 2008. Ш 54 с.
12. Бергер Г.И ., Бергер Ю.Г. 2003 Конспекты уроков для Учителя физкультуры. // Спортивные игры, подвижные игры. — М.: Влад ос, 2003, С. 108-125.
13. Волков Л .П . Теория и методика детского и юношеского спорта. Киев, Олимпийская литература, 2002. — 294 с.

14. Гарипов А.Т., Клещев Ю.Ю., Фомин Е.В. Скоростно-силовая подготовка юных волейболисток. // Методические рекомендации. ВФВ,- М.: 2009. - 45 с.
15. Годик М.А. Физическая подготовка футболистов. — М.: Терра- Спорт, 2006.-272 с.
16. Железняк Ю.Д., Петров П.К. Основы научно-методической деятельности в физической культуре и спорте. // Учеб. пособие для студ. ВУЗов. — М.: Академия, 2002. — 264 с.
17. Железняк Ю.Д., Кунянский В.А., Чачин А.В. Волейбол. // Методическое пособие по обучению игре. — М.: Олимпия PRESS, 2005. — 111 с.
18. Железняк Ю.Д., Чачин А.В., Сыромятников Ю.П. Волейбол. // Примерные программы для ДЮСШ и СДЮШОР. Советский спорт, — М.: 2009 - 130 с.